

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԳԱՌՆՈՒԿԸ

(ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԻԵՍ ՄԵՎ ԱՐԱՐՈՎ)

ԹԻՖԼԻՑ

Տպ. «ՍԼՕՎՕ» Գիտնագիշտական № 1

1918

891.990

Կ-31

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԵՐ

- 1) Միհրանեան—հասակաւոր աշակերտ, ներկայացնող 50 տարեկան մի յայտնի դիտնական մանկավարժի:
- 2) Թեմսական վերատեսուչ—հասակաւոր աշակերտ:
- 3) Դպրոցի տեսուչ—հասակաւոր աշակերտ:
- 4) Օրիորդ Հայկանոյշ (վարժուհիներ ներկայացնող հասակաւոր աշակերտուհիներ:
- 5) Օրիորդ Միրանոյշ (վարժուհիներ ներկայացնող հասակաւոր աշակերտուհիներ:
- 6) Սուրէն
- 7) Արամ
- 8) Կարապետ
- 9) Արսէն
- 10) Վազգէն
- 11) Հմայեակ
- 12) Վահան
- 13) Դպրոցի ծառան
- 14) Նուարդ
- 15) Մարիամ
- 16) Վարդուհի
- 17) Տիգրանուրի

10—12 տ. աշակերտներ

10—12 տ. աշակերտուհիներ

Քսանի չափ են բոլոր աշակերտ-աշակերտուհիները: Անցքը տեղն է ունենում աղբատիկ միդասեան դպրոցում:

Նիւրը փոխ է առնւած Լեօն Ֆրապիէյի
«Մարտկոց» պատմածքից:

Ա. անգամը խաղացւած է Բուխարէս, 1913 թին:

ԳԱՌՆՈՒԿԸ

1 ԱՐԱՐՈՎ

(Դասարան: Տասնի չափ փոքր, երկու-տեղանի թիթեկ նստարաններ, ուսուցչի փոքրիկ սեղան և աթոռ: Գրատախտակ: Աւելի լաւ է՝ պատի վրայ դաժւած լաթէ գրատախտակ՝ խորքի պատին. մեծ և հեռւից լաւ տեսանելի: Քսանի չափ աշակերտ-աշակերտուհիներ, մաքուր հագնւած, բայց աղքատիկ: Նըստած ու կանգնած՝ խօսակցում են խառն ի խուռն. մէկն էլ թղթից սլաք է շինել և նետում է տռաստաղն ի վեր: Դասարանը այն վիճակի մէջ է, երբ դասի զանգը խփել ևն և վարժուհին ուշանում է մըտնելու:

Դռան մօտ են մի քանիսները, Տիգրանուհին զըլուխը կիսաբաց դռնից դուրս հանել՝ նայում է):

1.

Սուրէն (նստած տեղում ոտքի ելած) Այս Թնչ է, օրիորդը չի գալիս:

Հմայեալ (Քնու՞մ է դէպի վրատախտակը) Գրեմ
որ օրիորդը ուշացաւ տասը բոպէ:

Արամ. է՛յ, չը կեղտոտես, նոր մաքրեցի:

Սուրէն. Հիւրը երեւի եկած պիտի լինի և նրանով
են գրադւած ուսուցիչները:

Մարիամ. Ապօ, աղայք, ի՞նչ էք կարծում, եկող
հիւրը երիտասարդ կը լինի, թէ ծեր:

Հմայեալ. Անշնչա ծեր:

Կարապետ. Ո՛չ, երիտասարդ կը լինի:

Նւարդ. Երիտասարդ և բարձրահասակ:

Սուրէն. Օ՛, բարձրահասակ... կարծես տեսած լի-
նի: Իսկ ես կասեմ՝ կարճահասակ է, նիհար և մի քիչ
էլ կուգ:

Նւարդ. Ի՞նչ գիտես, տեսել ես:

Սուրէն. Չեմ տեսել, բայց գիտեմ: Բոլոր յայտ-
նի մարդիկ—գիտնական, վարժապետ կամ հեղինակ—
լինում են նիհար, դեղնած և մէջքը ծուռած...

Հմայեալ. Հայրիկս ասում է, որ մէջքի ծուրը
շատ աշխատելուցն է... Եւ յետոյ, տեսել եմ ես մի
նշանաւոր մարդու, որի ոչ մէջքն է ծուռ, ոչ գէմ-
քը դեղին, ոչ էլ ինքը նիհար:

Արամ. Չես տեսել, պարծենում ես:

Հմայեալ. Տեսել եմ: Կիրակի օրը տեսայ. ինձ
ցոյց տւին պարաէգում:

Արամ. Ո՛վ ցոյց տւաւ, ոստիկանը:

Հմայեալ. Ո՛չ, հայրիկս:

Սուրէն (Ծաղրելով) Ա՛, հայրիկդ... Յեոհայ, էլ
ինչ ասաց քեզ հայրիկդ:

Հմայեալ (Նեղացած) Հայրիկս սիրում է լու-
բաներ ցոյց տալ ինձ... «Ա՛յ, նայիր, Հմայեալ» — ասաց
նա — «Նայիր, սա մի մեծ մարդ է»:

Նւարդ. Բարձրահասակ:

Սուրէն. Գլուխը այս առաստաղին կը հասնէր:

Կարապետ. Կոնքերը գերանի չափ կային:

Վազգէն. Ատամները ուրազի նման կը լինէին:

Վահան (արտասանում է) —

«Ի՛թը կորնթարթ, ինչպէս մի բլուր,

Ատամներն ուրազ, եղունգները թուր»...

Սուրէն (Շարունակում է՝ աւելի բարձր) —

«Կուրծքը կասենաս մի լանջ է լեռան,

Մէջքը սարաժայռ...»

Արսէն (Բարձր) ...«Կոնքերը գերան»...*)

Հմայեալ (Բարկացած) Յիմարներ էք դուք...
Մեծ որ ասում են, խօ չի՛ նշանակում Տուրք-Անգեղ...
Հայրիկս ասել է, որ մարդս մեծ է լինում ոչ թէ իր
հասակովը, այլ խելքովն ու գիտութիւնով... Տեսածս
մարդը գիտնական է, շատ բաներ է հնարել, շատ զըր-
բէր գրել...

Կարապետ (Ծաղրելով) Հայրիկդ ասաց...

Շատերը. Օ՛, Օ՛... հայրիկը...

*) Դ. Աղայեանի «Տուրք-Անգեղ» պօէմայից:

Հմայեալ. Անպիտաններ էք դուք, ահա թէ ինչ... (դուրս է ելնում՝ մէկի վրայ յարձակելու համար):

Տիգրանունի (Դռան մօտից հտ է փախչում դէպի իր տեղը) Գալիս են... շուտ, տեղերնիդ... (Ամենքը շտապով նստոտում են):

Սուրէն (նստած) Հիւրին տեսա՞ր:

Տիգրանունի. Չը տեսայ: Տեսուչին և օրիորդներին տեսայ թէ չէ՝ հտ քաշեցի:

Կարապետ. Սպասեցէք հոնայեմ մէկ... (Ուզում է ելնել և դէպի դուռը գնալ):

Արամ. Նստիր՝ տօ... յանկարծ դուռը երեսիդ կը բացւի և կը խայտառակես:

Վահան. Տղերք, եկէք բոլորովին լուռ մնանք և ցոյց տանք որ մեր դասարանը գիտէ հիւր ընդունել:

Կարապետ. Մ'ս... ճիշտ է, լուռ մնանք...

Արսէն. Ոտնաձայները լուռւմ են արդէն:

Սուրէն (Ձեռքներով է՝ նստած տեղից) Ահա այժմ դուռը կը բացւի և մէկ էլ տեսար տեսուչներս մտաւ արագ քայլերով, գէմքը խիտ: «Հը, ի՞նչ էք անում... խելօք նստել՝ հիւրին էք սպասում... Այդ ի՞նչ է, Կարապետ, էլի քիթդ մաքուր չի... Իսկ սա ի՞նչ թղթի կտորներ են գետնի վրայ»... Առնէ՛ր՝ ո՛չ մի թղթի կտոր էլ չկայ այստեղ... (Նստարանի տակ կը և ամէն կողմ է նայում):

Վահան. Եւ Կարապետի քիթն էլ շատ մաքուր է այսօր...

Սուրէն (Շարունակում է ձեռքները նայեմ... Հն, վատ չէ, մաքուր է կարծես... Բայց ո՛չ, պարոն տեսուչ, «կարծես» բառը աւելորդ է. այսօր ամէնքիս ձեռքերը մաքուր են... Նոյնիսկ իմսնքը... (Նայում է իր ձեռքերին):

Մարիամ. Ձեռքերին օրիորդն է նայում, ո՛չ թէ տեսուչը... Այ, գալիս է այսպէս... (Ելնում է և ձեռքներով կաշաւի քայլերով, անցնում է նստարանների առջևից... «Նայեմ, ցոյց տուր... Այդպէս չէ կարելի սիրելիս, աղտոտ է, բարեկամս»...)

Նարդ. Է՛յ Մարիամ, ծաղրում ես օրիորդին. կիմացնեմ, ա՛յ...

Մարիամ (Կոտրւած նստում է) Սկի էլ չեմ ծաղրում. միայն ձեռքներում եմ. ի՞նչ կը լինի որ...

Հմայեալ. Է՛յ, լռեցէք, գալիս են... Դուռը հիմա կը բացւի:

Ամէն կողմից. Մ'ս, ս'ս, լռեցէք... (Դուռը ճռնչում է, բայց մի վայրկեան դեռ չի բացւում):

ՆՈՅՆՔ, ՏԵՍՈՒԶ, ՎԱՐԺՈՒՀԻՆԵՐ

ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԵՒ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ

(Երբ ներս են մտնում, աշակերտները ոտրի են ելնում):

Տեսուչ (Ամենից առաջ, արագ բայերով գնում է դէպի նստարանները) Հը՞, հիւրի՞ն էք սպասում: Լաւ է, գոհ եմ որ խելօք էք... Ապա մէկ նայեմ՝ մաքուր էք ամենքդ... Հիւրը դեռ չի եկել, բայց ամեն բոպէ սպասում ենք նրան: Իսկ դ՞ու, Կարապետ, մաքուր է աշտօր քիթդ... Հա, լաւ է... (Ծիծաղ բոլորի) Իսկ գիտէ՞ք, տղայք, թէ ո՞վ է այն պարոնը, որ այսօր պիտի այցելէ մեզ... Ձը գիտէ՞ք... Մի գիտնական է դա. մի շատ նշանաւոր գիտնական, որ այցելում է ամբողջ աշխարհի դպրոցները: Նա տեսել է և պիտի գնայ տեսնելու Եւրոպայի և Ասիայի բոլոր մանուկներին. թիւրք, հայ, վրացի, ռուս... Նոյնիսկ չինացի փոքրիկներին, այո՛... Իսկ գիտէ՞ք նա ինչու է ճանապարհորդում այդպէս և դպրոցներն է այցելում... Որպէս զի իմանայ, թէ աշխարհիս մէջ ո՞ր երեխաներն են ամենից խելօքները... Դէհ, այժմ դուք գիտէք: Եթէ ուզում էք որ դուք եղած լինէք խելօք մանուկներ, ձեզ պիտի պահէք լաւ և համեստ...

Սուրէն (Մատն է բարձրացնում) Իսկ, պարոն, այդ նշանաւոր մարդը երիտասարդ է, թէ՛ ծեր:

Տեսուչ (Զարմացած) Ինչո՞ւ ես հետաքրքրւում... Կարծեմ ծեր պիտի լինի... Նստի՛քս էլ դեռ չեմ տեսել նրան:

Սուրէն (Դառնալով նւարդին) Տեսա՞ր... Գիտէի որ ծեր պիտի լինէր: Նշանաւոր մարդիկ լինում են ծեր և նիհար:

Հմայեալ. Մէջքներն էլ ծռւած...

Տեսուչ. Ինչ է՞... Ինչ էք ասում... Ի հարկէ,

նշանաւոր մարդիկ մեծ մասամբ ծեր են լինում... Անշուշտ... Նշանաւոր լինելու համար՝ երկար պիտի աշխատել:

Հմայեալ. Բայց ես տեսել եմ մի նշանաւոր մարդու, պարոն, որ ծեր չէ և մէջքն էլ ծռւած չէ:

Տեսուչ. Այո՛... Կայ, ինչո՞ւ չէ: Այդ էլ կարելի է. առողջ են լինում, լաւ են պահում իրենց... Բայց այդ մասին մի ուրիշ անգամ... Այժմ ես գործ ունեմ դեռ ևս... Եւ յետոյ՝ գիտէ՞ք, դուք դեռ փոքր էք այդպիսի բաների մասին մտածելու համար...

3

ՆՈՅՆԻ ԵՒ ԴՊՐՈՅԻ ԾԱՌԱՆ

Դպրոցի ծառան (Յայտնում է շէմքի վրայ) Պարոն տեսուչ...

Տեսուչ. Ի՞նչ կայ, Սարգիս:

Ծառան. Պարոն թեմական տեսուչն է մարդ ուղարկել և խնդրում է որ իսկոյն իր գրասենեակը գնաք:

Տեսուչ. Այո՛... Շատ լաւ, գնամ. երեւի հիւրը այնտեղ է մտել նախ... Դէհ, տղայք, խելօք եղէք միշտ... (Օրիորդներին) Շուտ է դեռ աշտպէս նստեցնել, օրիորդներ: Թող գնան դուքս խաղան, երբ հիւրը գայ—գանգը խփէք և հաւաքէք... Դէհ, դուքս գնացէք խաղալու, բայց նայեցէք որ չաղաւաղէք:

Աշակերտները (Խոնուում են դուրս ելնելու: Խօսակցութիւն և աղմուկ):

Տեսուչը (Դուրս է գնում):

Օր. Սիրանոյշ (Սրան-նրան) Հանդարտ, տղայք, կամայ մի քիչ, մի հրէք իրարու... Այգպէս չի կարելի, յիշելիս...

Օր. Հայկանոյշ. Է՛հ, աղջիկներ, առանց աղմուկի, խոսքեմ...

(Դասարանը դատարկում է քիչ-քիչ. դրսումն էլ մի քանի ըոպէ լսում են աշակերտների աղմուկները):

4.

ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԵՒ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ. ՅԵՏՈՅ՝

ՆԻԱՐԴ, ՍՈՒՐԷՆ ԵՒ ՎԱՀԱՆ

Հայկանոյշ. Ամբողջ ժամ է, որ թէ մենք ենք անհանգիստ և թէ տղաները... Իսկ հիւրը դեռ չի էլ երևում:

Սիրանոյշ. Գաղափար ունիս թէ ով է այդ Մին-բանեանը, որի ընդունելութեան համար ոչ միայն այսքան սրտատրոփ սպասում ենք, այլև գալրոցի մինչև վերջին անկիւնը մաքրել ենք և հինգ ըոպէն մի անգամ էլ նստարանների փողին ենք սրբում:

Հայկանոյշ. Պէտք է դա այն յայտնի մանկավարժ-ուսուցիչ Մինրանեանը լինի, որ այնքան լաւ գրեածքներ ունի մանուկների հոգեբանութեան մասին: Պատմում են, որ գալիս նստում է դասի ժամանակ մի անկիւնում լուռ, ուշադրութեամբ զննում է մանուկների դէմքերի շարժումները, արտայայտութիւնները և դրանով գաղափար կազմում մանկական աշխարհի և մանուկների միջավայրի ազդեցութեան մասին:

Սիրանոյշ. Այո՛, տեսուչը ասաց այդ: Իբր թէ այցելել է նա նոյն իսկ թիւրքերի դպրոցները. եղել է նաև Եւրոպա, Ամերիկա, ապա և Նափոնիա, Ռուսաստան... Զարմանալին այն է, որ այդ մարդը որոնում է ամեն տեղ միայն աղքատ, աշխատաւոր ժողովրդի թաղերը և նրանց մանուկներին է, որ ուսումնասիրութեան նիւթ է դարձնում:

Հայկանոյշ. Դա՛նում եմ բաւական խելացի... Հարուստների հոգին ամեն տեղ նոյնն է...

Սիրանոյշ (Մտնող Նւարդին) Ի՞նչ ես ուզում, Նւարդ, ինչո՞ւ ներս եկար:

Նւարդ. Օրիորդ, մի ծեր պարոն է եկել՝ տեսչին է ուզում, իսկ տեսուչը չը կայ:

Սիրանոյշ (Վախեցած) Ծեր պարոն... Ո՞վ է, ի՞նչ է ուզում... Ծառան այնտեղ չէ:

Նւարդ. Ծառան ներս չի ուզում թողնել, իսկ պարոնը կանգնել ու պնդում է, որ ունի ներս մըտնելու հրաման ձեռքին:

Ստրէն (Ներս է վազում) Օրիորդ, մի պարոն...
Վահան (Ներս է վազում) Օրիորդ, մեր սպա-
սած հիւրն է, ինքը ասաց այդ:

Սիրանոյշ (Սարսափած՝ վազում է դէպի դուռը)
Հիւրն է... Տէր Աստուած... Իսկ տեսուչը որ դուրս
գնաց...

Հայկանոյշ. Ինչ կը լինի. գնանք մենք ընդու-
նենք... (Գնում են դէպի դուռը):

5

ՆՈՅՆՔ, ՄԻՀՐԱՆԵԱՆ

Միհրանեան (Լաւ հագնւած մի ծերունի. երևան
է դալիս դռան մէջ) Ներեցէք... պ. տեսուչը այս-
տեղ չէ... Կարելի է մանել... Ձեր սպասած հիւրն
եմ ես—Միհրանեան... Պ. թեմական տեսուչը յայտ-
նած պիտի լինի իմ մասին:

Սիրանոյշ. Անշուշտ, պարոն, համեցէք... Պարոն
տեսուչը թեմական տեսչի մօտ գնաց, երևի իսկոյն
կը գայ... Ես այստեղի վարժունքներէ կ'եմ:

Միհրանեան. Ուրախ եմ... Իսկ օրիորդը...

Սիրանոյշ. Օրիորդ Հայկանոյշը լեզւի, իրագննու-
թեան և նկարչութեան վարժունքն է:

Միհրանեան. Այո... լսել եմ: Թեմական տեսու-

չը մի առանձին գովասանքով է խօսել ինձ՝ ձեր հը-
կարեւու և պատմելու տաղանդի մասին:

Հայկանոյշ. Շատ ազնիւ էք, պարոն, ես սիրում
եմ իմ գործը և մանուկներին:

Սիրանոյշ. Ձեք կամենալ արդեօք, պարոն, որ
երեխաներին ներս կանչենք և դասը սկսւի:

Միհրանեան. Շնորհակալ կը լինեմ, եթէ այդ
չի գրկիլ երեխաներին խաղից:

Սիրանոյշ. Ո՛չ, արդէն դասի ժամանակն է:

Հայկանոյշ. Իսկ որ բաժանմունքը կը կամենաք
մանել:

Միհրանեան. Այս որ բաժանմունքն է...

Սիրանոյշ (Այդ միջոցին դուրս է գնում և գան-
դահարում)

Հայկանոյշ. Առաջին բաժանմունքն է այս, պա-
րոն: (Դրսում լսում է աղմուկ մի ըօպէ, յետոյ օրի-
որդի ձայնը, ապա տիրում է լռութիւն):

Միհրանեան. Կը ֆլամ այստեղ: Շատ են աշա-
կերտները և ի՞նչ տարիք ունին:

Հայկանոյշ. Քսան են. 7-ից մինչև 10, կէսը
աղջիկ:

Միհրանեան. Աղքատ ծնողների զաւակներ են:

Հայկանոյշ. Գրեթէ ամէնքն էլ:

ՆՈՅՆՔ, ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ, ՍԻՐԱՆՈՅՇ

(Ներսէն մտնում կարգով աշակերտները, հետաքրքրութեամբ զննում են հիւրին, և իրար հետ փսփր-սալով տեղաւորւում են):

Սիրանոյշ. (Նրանց, փոքր ինչ լռելուց յետոյ) Ահա, տղայք, պարոնն է մեր սպասած հիւրը, որ ուզում է լսել ձեզ այսօր...

Միհրանեան (Ժպտուն՝ զննում է հեռից ամեն-բին, յետոյ մի կողմ է տանում Հայկանոյշին և կա-մաց՝ նրան մի բան է բացատրում):

Սիրանոյշ (Այդ միջոցին՝ աշակերտներին) Իսկ այժմ լուռ մնացէ՛ք, բարեկամներս, և լաւ լսեցէ՛ք վարժուհուն... Մս, Հանդարտ կաց, Սուրէն... Դու, Մա-րիամ, զսպիր քեզ և մի խօսիր... (Դուրս է գնում):

Խորունկ լռութիւն է մի ըռպէ:

Հայկանոյշ (Որ լսել էր Միհրանեանին, մի ըռ-պէ գէմը կնճռած՝ մտածում է, յետոյ հաւանու-թեան նշան է անում և ժպտում) Լաւ, պարոն, գըժ-ւար չէ դա...

Միհրանեան. Խնդրում եմ կրկին, որ լինէք հա-մառօտ և միմիայն շատ ծանօթ և շատ սովորական տեղեկութիւններ կցէք նկարին:

Հայկանոյշ. Շատ լաւ, պարոն...

(Լուսթեան մէջ նայում է աշակերտներին, ետեւի շարքերին նշան է անում լսելու, յետոյ վերցնում է կաւիճը, քիչ մտածում և մօտենում է գրատախտա-կին) Ես ուզում եմ այսօր մի բան նկարել ձեզ հա-մար, տղայք, և նկարելով էլ պատմել... եթէ միայն լուռ մնաք և հանդարտ...

Չայներ (Ուրախացած) Օհ, այո, օրինորդ, բոլո-րովին հանդարտ... Ահա ոչ մի ձայն... Շունչներս ան-գամ կը պահենք... (Ամենքը զետեղւում են և պատ-րաստւում են նայելու եւ լսելու):

Հայկանոյշ. Ահա ուրեմն սկսում եմ... (Սկսում է մի կողմից նկարել և մի կողմից էլ պատմել՝ կցկը-տուր *)... Ահա ձեզ շատ ծանօթ մի պատկեր...

*) Եթէ վարժուհի ներկայացնող աշակերտը նկարել չը գիտէ (որ հաւանական է) մնում է ահա թէ ինչ անել: Նկարել գիտցող մի ուսուցիչ կարմիր կաւիճով եւ շատ քարակ նախապէս (ներկայացումից առաջ) գրատախտա-կի վրայ կը նկարի պատկերը (կարգալով պիէսի մէջ նիւ-թը): Բեմի վրայ կարմիր դժածը մանաւանդ գիշերով, չի երևալ: Իսկ վարժուհի ներկայացնողը պիէսի ժամանակ սպիտակ կաւիճով, հետզհետէ պատմելու ընթացքի հետ, կը նկարի կարմիրների վրայով և երևան կը բերի մաքուր նկարը: Կարևոր կէտ է այն, որ սպիտակ կաւիճով պիտի նկարի արագ. շատ աւելի արագ, քան թէ խօսում է. կա-րելի է նոյն իսկ նկարը երևան բերել՝ նրա կտորների մա-սին խօսելուց առաջ: Արագ պիտի նկարել մանաւանդ գառ-նուկը, որպէս զի շատ պարզ երևայ և սիրուն լինի: Գառնուկի նկարը պիտի լինի վեճ. Այդ ձևով պիէսը յաջող կ'անցնի:

1001
4334

(Լուռ։ Նկարում է) Ծառեր... հեռուում գետակ... (Նրկարում է. լուռ.) Յետոյ՝ ընդարձակ, խոտաւէտ մի մարգագետին, որ գնում հաւնում է այդ... (Նկարում է. լուռ) ...այդ բարձր լեռներին... (Նկարում է. լուռ) Նայեցէք վեր այժմ... Օդի մէջ ահա տեսնուում են թռչուններ... ծիծեռնակներ են, չէ... Անշուշտ. ծըլւըլում են, աջ ու ձախ թռչում... Բոյն են շինելու, ձագուկներ պիտի հանեն... գարունն է եկել...

Վահան. ...Նախշուն թեւերով, կարմիր վարդերով...:

Հայկանոյշ. Այո... նախշուն թեւերով... (Միշտ նկարում է և արագ) բայց վարդերը աւելի ուշ, Մայիսին... Առայժմ Ապրիլի մէջն ենք... Ծաղիկներ, խոտ... (Նկարում է. լուռ) Այժմ դառնանք դէպի աջ... Ի՞նչ է այն... (Նկարում է. լուռ) գետնից հազիւ դուրս եկած փարախը. ոչխարների ձմեռայ բնակարանը... (Նկարում է. լուռ) Դռան առաջ, կոճղի վրայ նստել է... (Նկարում է արագ. լուռ) նստել է հովիւը... Ձեռքին ունի... նայեցէք... (Նկարում է) մի մեծ... լայն բերանով մկրատ... Գուշակում էք թէ ինչ է ուզում անել... Ձէք կարող գուշակել... Փոքր ինչ էլ սպասեցէք և կիմանաք... (Նկարում է արագ. լուռ) Նայեցէք, հովւի առաջը... (Նկարում է) Ի՞նչ է այն... Ահա մի գլուխ... ոտքեր...

Ամէնքը. Ոչխար է... բրդոտ մի ոչխար...

(Լուռ է. Հայկանոյշը լրացնում է ոչխարի նկարը՝ արագ շարժումներով. ամէնքը մեծ ուշադրութիւնով հետևում են):

Հայկանոյշ. Այո, ոչխար... Երեի հիմա իմացաք մկրատի անելիքը... Ո՛հ... ձմեռն անցել է, ոչխարը սկսում է տաք զգալ... պիտի հանել վրայից նրա տաք հագուստը... Եւ դիտէք թէ մարդիկ ինչէր են շինում ոչխարի բրդից... (Շարունակում է նկարել):

Ամէնքը. Հագուստ... Անկողին... Գնդակ...

Կարապետ. Իմ հագուստը բրդից է:

Վահան. Ի՞նչ էլ:

Հայկանոյշ (Միշտ նկարելով) Գիտէք նաեւ, որ ոչխարը մեզ միմիայն բուրդ չի տալիս... Ապա, ո՞վ գիտէ, այլեւ ի՞նչ է նա մեզ տալիս:

Ամէնքը. Կաթ... Մածուն... Սեր...

Հայկանոյշ. Այո, կաթ, սեր... ինչպէս և պանիր... Իսկ դիտէք թէ ինչո՞ւ է ոչխարը կաթ ունենում և ո՞ր ժամանակը... Չը գիտէք... Այ, լաւ նայեցէք և այժմ կիմանաք... (Նկարում է. լուռ) Ահա, ոչխարի առաջ երևում է... Տեսէք... (Նկարում է. լուռ):

Ամէնքը. (Լուռ հետևելուց յետոյ) Գառնակը...

Նարոզ. Օ՛հ, որքան լաւն է...

Վարդուհի (Ձեռքերը իրար վարնելով) Օ՛, անուշիկ գառնակ... ձերմակ, սիրունիկ...

Հայկանոյշ. Այո... մի սիրուն, ա՛մեղ, փոքրիկ

գառնուկ... սիրուն դունչ... Մայել էլ գիտէ: Գիտէ նաև շատ գւարճալի կերպով ցատկոտել... (Նկարում է միշտ լուռ) ... Տեսէք, խոտի մի շիւղ բերնին, որ դեռ ծամել էլ չի կարող, զարմացած նայում է մօրը ու չի կարողանում հասկանալ թէ այդ ի՞նչ են անում նրան, ինչո՞ւ են մազերը խուզում և մեծ մկրատը չրախկ—հա—չրախկ պտուտ է գալիս կենդանու մէջքի վրայ... Մի վախենալ, սիրուն գառնուկ, այդ ոչինչ... Մայրիկիդ տաք շորերն են միայն հանում, որ չը շորի ամառը... Այլևս ցուրտ չկայ. արևը պայծառ փայլում է, ձիւնը հալւել է, ծաղիկները ժպտում են ամէն կողմից... Այդպէ՛ս, գառնուկ... Քեզ էլ այդպէս կանեն եկող տարի... Տեսէք, տղայք, աւելի սիրուն չի՞ այժմ մեր ձերմակ գառնուկը... Չէի՞ք կամենալ, դու, Նւարդ, և դու, Վահան, համբուրել գառնուկի սիրուն դնչիկը:

Նւարդ. Օհ, այո՛ օրիորդ, թոյլ աւէք գամ մի անգամ համբուրեմ:

Հայկանոյշ. Ո՛չ դեռ, սպասիր...

Վահան. Ես էլ կը համբուրեմ:

Ամենքը. Մենք էլ... Ես էլ... Ես էլ...

Մարիամ. Օրիորդ, որ թողնէք՝ ես ամբողջ օրը թևերիս վրայ կը պահեմ գառնուկին:

Աննա. Օրիորդ, մայրս ինձ մի կտոր շատ լաւ ժապաւէն է քնծայել... վարդագոյն ժապաւէն... Որ թողնէք՝ նրանից գառնուկին վզնոց կը շինեմ:

Կարապետ. Ամենափափուկ խոտերի տեղը գիտեմ, օրիորդ:

Արամ. Է՛, խոտն ինչ է որ. խոտ ես էլ կը բերեմ...

Հայկանոյշ (Որ լրացրել էր նկարը, յանկարծ գառնում է զէպի աշակերտները՝ մատը վեր ցցած: Խիստ, սառը և գրեթէ դաժան կերպարանք է ստացել: Ամէնքը սառում են յանկարծ և սարսափած նրան նայում)... Իսկ այժմ, տղայք, ահա թէ ինչ է հարկաւոր յայտնել ձեզ... Ինչպէս լաւ գիտէք, ապրելու համար՝ ուտել է պէտք... Իսկ կենդանիների միսը, այդ էլ գիտէք, համով է և լաւ սնունդ է տալիս... Գուք, ամէնքդ, իհարկէ, սիրում էք, օրինակ խաշած կամ տապակած մի կտոր գառան միս՝ զետեսախնձորով, և այժմ ուրախութեամբ մի-մի պատառ կուտէիք, որովհետեւ քաղցել էք... Լաւ ուրեմն, քանի որ աշխարհիս կարգը այդպէս է և մարդիկ պիտի կենդանիների մսով կերակուրեն... մեզ մնում է ուրեմն ի՞նչ անել... (Մօտենում է, ամբիոնի վրայ դրուած քանոնը ձեռք առնում)... Մեզ մնում է ձեռքըներս առնել մի դանակ և մեր գառնուկին մորթել... (Խորունկ լուրջ լին է դատարանի մէջ). . . Ուրեմն, մենք այժմ սկսենք մորթել մեր գառնուկը... Պատրաստութիւն տեսնենք... (Սկսում է նկարել լուռ) Ահա մի փայտ՝ դրած այդ երկու ծառերի ճիւղե-

ըին... նրանից մի կեռ, որից և պիտի կախենք մորթ-
լած գառնուկը՝ քերթելու համար... Ահա և կոճղը, որի
վրայ պիտի կտրենք գառնուկի գլուխը և մարմինն
էլ կտոր-կտոր անենք... Ահա և դանակը... (Մտնում
է դպրոցի ծառան):

7

ՆՈՅՆՔ; ԾԱՌԱՆ

Ծառան (Դռան շէմքին) Օրիորդ...
Հայկանոյշ (Կանգ է առնում) Ի՞նչ կայ, Սարգիս:
Ծառան. եկել են պ. թեմական տեսուչը և մեր
տեսուչը... խնդրում են իմացնել...

Միհրանեան. Անշուշտ... Պէտք է տեսչի մօտ
գնալ... Լաւ ուրեմն, օրիորդ, դնանք առայժմ. յետոյ
պարոն տեսուչների հետ կը վերադառնանք և կը
մորթենք գառնուկին...

(Առանց ետ նայելու՝ թէ նա և թէ օրիորդը
դուրս են գնում):

8.

ՄԻԱՅՆ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ

(Մի բոսլ է լուծվին է և անշարժութիւն: Ամէն-

քի աչքը զրտատխտակին է ուղղուած: Ապա շու-
րումով միմեանց են նայում):

Սուրեն (Յանկարծ ուտնում է իր տեղում, դառ-
նում է միւսներին) Ինչպէս, պիտի վերադառնան և
մորթեն գառնուկին... Եւ մենք պիտի թողնենք կա-
տարելու այդ չարագործութիւնը:

Մարիամ. Օ՛ իմ խեղճ, ճերմակ գառնուկ...

Նարդ (Լալազին) Թողնել որ գլուխը կտրեն,
մարմինը յօշոտեն...

Կարապետ (Ուտնելով տեղիցը) Չը թողնենք,
տղայք. չը թողնենք որ գառնուկին մորթեն:

Չայնը. Չը թողնենք... Կուի ելնենք... Դիմա-
գրենք...

Սուրեն. Յառաջ ուրեմն, բնկերներ, պաշտպա-
նենք գառնուկին...

Վահան. Զինւենք ամէնքս... Ես այս քանոնը կը
վերցնեմ:

Արամ. Ես էլ այս թանաքամանը:

Նարդ. Ես գառնուկի առաջը կը բռնեմ. թող
առաջ ինձ սպանեն...

Մարիամ. Ես գրքերս կը նետեմ մորթողի դը-
լին... լինի նոյնիսկ տեսուչը...

Ամէնքը. Թոյլ չենք տալ մորթեն...

Սուրեն. Տղայք, եկէք պատնէշով պաշտպանենք
գառնուկին և նրա ետևում կուի պատրաստուենք:

Ամէնքը. Այո՛, այո՛, պատնէշ շինենք, պատնէշ...
պատնէշ...

(Դուրս են ելնում նստարաններից խառն ի
խուռն: Խօսակցութիւն, իրարանցում...)

Կարապետ. Իսկ ինչո՞վ պատնէշը շինենք:

Չայներ. Նստարաններով... սեղանով...

Սուրէն. Այո՛, սեղանը... օրիորդի սեղանը... Հե-
ռու կացէք որ սեղանը քաշ տանք այս կողմը... Դէհ,
բռնեցէք... Այս կողմը... քաշէք...

Չայներ. Է՛յ, զգո՛յշ, ոտների վրայ չընկնի...
(Սեղանը շուռ են տալիս՝ ոտները դէպի հասարա-
կութիւնը) Դէհ, քաշէք այժմ... Քիչ հեռու... Շուռ
տէք...

Արամ. Շուռ տէք... քիչ էլ այն կողմը...

Սուրէն. Նստարաններն էլ բերենք՝ երկու կող-
քերը փակելու համար... Շուռ, հիմա կը գան...

Չայներ. Ի՞րար վրայ դնենք... Հրէք... Քաշէք...
Մի գոռաք... Քաշի՛ր...

(Աղմուկի մէջ՝ սեղանը քաշում են գրատախ-
տակի առաջ, զրասեղանները, նստարանները դար-
սում են կողքերին, իրար վրայ հանում և ամէնքը
խոնկում են պատնէշի առաջը, ետևը, ձախ ու աջ
կողքերին: Պատնէշի բացւածքների ետևում երևում
են աշակերտուհիները՝ սպառնալից):

Արամ. Ես պատնէշի վրայ բարձրանամ... Դրո-

շակ էլ շինենք... Վահան, քանոնը ինձ տուր... Ահա
և թաշկինակ... (Կապում է և զրօշ շինում) Կեցցէ...

Այժմ թող գան... (Սպառնալից) Մենք չենք
թողնիլ որ մորթեն գառնուկը...

Չայներ. Պատնէշի շուրջը, տղայք... Կողքերին...
Ետևում...

Նարդ. Թողէք ես դուրսը կանգնեմ:

Սուրէն. Ո՛չ ո՞ր պատնէշի առաջ: Այստեղ միայն
գորավարի տեղն է:

Կարապետ. Ե՛ս կը լինեմ գորավարը:

Սուրէն. Դու ի՞նչ գորավար ես որ... Է՛յ, տղայք,
որի՞ն էք ընտրում գորավար...

Չայներ. Քեզ... Սուրէնին... Սուրէնը թող լինի:

Կարապետ. Լա՛ն, դու եղի՛ր:

Սուրէն. Այգալէս: Ես կապացուցանեմ որ գիտեմ
կուրծք տալ, կուեմ ամէնից առաջին շարքում և ընկ-
նել պատնէշի վրայ...

(Անցնում է սեղանի առաջ՝ թիկունքը պատնէ-
շին) Եւ այժմ, ընկերներ, պատրաստ կենանք և չը
թողնենք գառնուկին մորթելու:

Չայներ. Պատրաստ ենք... (Սկսում են մի մարշ):

Արամ. Է՛յ, լուռ կացէք դեռ. դուցէ կուի պէտք
չը լինի. դուցէ բանակցենք և համոզենք...

Նարդ. Ինչ որ էլ լինի՝ չը թողնենք գառնուկին...

9.

ՆՈՅՆՔ. ԹԵՄԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԶ, ԴՊՐՈՅԻ ՏԵՍՈՒԶԸ,
ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ, ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԵՒ ՄԻՀՐԱՆԵԱՆ

(Այդ ամէները ներս են մտնում և տիրող աղ-
մուկի ու տեղի ունեցող տեսարանի առաջ զարմա-
ցած՝ կանգ առնում: Նրանց ներս մտնելուն պէս՝
աշակերտները դիմելով են բռնում և լուռ: Մի ըն-
դամ լուռ է):

Սուրէն (Գլուխը բարձր, ձեռքը ցցած) Մենք
չենք թոյլ տալ, որ մորթեն գառնուկին...!

Արամ (Դրօշը ձեռքին՝ կանգնել է պատնէշի
զլխին) Եւ մինչև մեր արեան յետին կաթիլը կը
կուռնք նրան պաշտպանելու համար:

Ամէները. Չենք թոյլ տալ... Մի մորթէք գառնու-
կին...

Տեսուչ (Ուզում է առաջ գնալ) Այս ի՞նչ է, այս
ի՞նչ խայտառակութիւն է...

Թեմ. Տեսուչ (Բարկացած) Վա՛ր ի՞նչ ամէներդ...
Ծնւա՛, անկարգ տղաներ, այգպէս էք հիւր ընդու-
նում...

Միհրանեան (Նրանց առաջն է անցնում և չի
թողնում որ մօտ գնան) Ո՛հ, խնդրեմ... Մի ըստէ

կանգ առէք և թողէք ինձ խմանալու, թէ ի՞նչ է այս
ամենը, ինչո՞ւ այդ պատնէշը, ի՞նչ են ուզում փոք-
րիկները:

(Ամէները կանգ են առնում: Խոր լուսթիւն է:
Միհրանեանը դիտում է եղածը և մի քայլ դէպի
պատնէշը դիմում: Նորից սկսում է աղմուկը):

Չայներ (Խառն է խուռն) Մի մօտենաք... Չենք
թոյլ տալ... Մի սպանէք գառնուկին... խղճացէք...

Մարիամ. Ես չեմ թոյլ տալ որ նրա արիւնը
թափւի:

Նաւրդ. Կանի՞ծ ենք ձեզ, եթէ դիպչէք նրան...

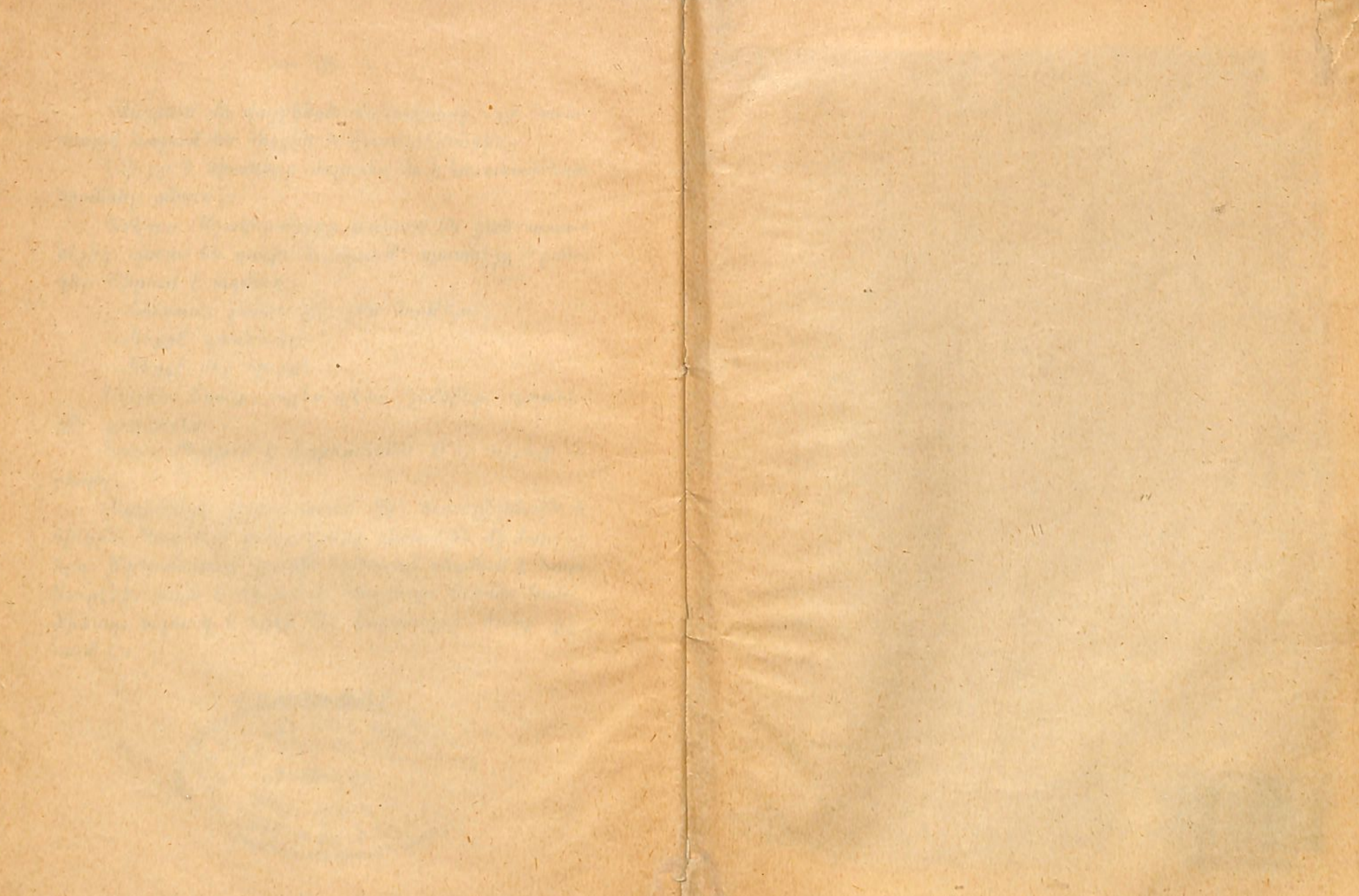
Միհրանեան (Կանգ է առնում և հասկանում) Ա՛...
Այգպէս ուրեմն... Նշանակում է, որ այս ամբողջ
փոքրիկ հասարակութիւնը մէկ մարդու պէս սաքի է
ելել թոյլ գոհի՞ն պաշտպանելու...

Տիգրանուհի. Օ՛հ, պարոն, միթէ դուք փոքրիկ-
ներ չունիք... Նայեցէք մէկ որքան լաւն է նա ու
անմեղ, որքան անօգնական... (Սկսում է լալ):

Նաւրդ (Լալաղին և կատաղի) Ո՛հ, ես չեմ թոյլ
տալ...

Սուրէն. Տղայք, կու՛ի պատրաստենք...

Միհրանեան (Չեռքը բարձրացնում է: Տիրում է
լուսթիւն: Յանկարծ ձեռքը զլխարկով ցնցում է օդի
մէջ և ոգևորութեամբ գոչում) Թող չը մորթէի ու-
րեմն գառնուկը, որ այսքան հերոս պաշտպաններ ու-
նի... Եւ թող կեցցեն մեծահոգի այս մանուկները...

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0402793

13490

ԳԻՆՆ Է 40 ԿՈՊԷԿ

Հրատարակչ. Բնկերութեան գրասենեակի հասցե.՝
Сергиевская № 20